

Rozdział 9.

Pszenżyto jare

Wiadomości ogólne

Powierzchnia uprawy pszenżyta jarego w latach 2017-2019 według danych GUS wynosiła średnio ponad 180 tys. ha. Udział pszenżyta jarego w strukturze zasiewów zbóż z mieszankami jest stosunkowo niewielki i wynosi 2,6%. Największe znaczenie pszenżyto jare ma w województwach mazowieckim i pomorskim, najmniejsze w opolskim i dolnośląskim. Ziarno pszenżyta jarego wykorzystywane jest głównie na paszę dla zwierząt.

Postęp hodowlany w pszenżycie jarym w ostatnim czasie był zróżnicowany. W latach 2010-2013 nie zarejestrowano żadnej nowej odmiany, natomiast w latach 2014-2019 wpisano do Krajowego rejestru osiem nowych odmian. W roku 2020 zarejestrowano dwie odmiany – Gucio i Impetus. Aktualnie Krajowy rejestr pszenżyta jarego liczy 18 odmian, wszystkie polskiej hodowli.

Doświadczenia z pszenżycem jarym prowadzone są na dwóch poziomach agrotechniki – przeciętnym (a_1) i wysokim (a_2). Wysoki poziom agrotechniki, w odróżnieniu od innych gatunków, obejmuje tylko dwa zabiegi fungicydowe, połączone ze stosowaniem dolistnych preparatów wieloskładnikowych. Nie stosuje się natomiast regulatorów wzrostu (brak zarejestrowanych środków), a nawożenie azotowe jest jednakowe na obu poziomach agrotechniki.

Różnice w plenności odmian pszenżyta jarego są dość znaczne i średnio w trzyleciu wynoszą ponad 6 dt z ha (na przeciętnym poziomie agrotechniki). Odmiany różnią się również pod względem wysokości roślin (18 cm) i odporności na wyleganie ($2,3^\circ$). Stosunkowo duże różnice odmianowe zaznaczają się także w odporności na rdzę żółtą ($2,7^\circ$), mniejsze natomiast w odporności na pozostałe choroby ($0,7-1,4^\circ$). W doświadczeniach z pszenżycem jarym najpowszechniej występującymi chorobami są septorioza liści (ponad 70% doświadczeń), a także rdza brunatna i mączniak prawdziwy (55-60% doświadczeń). Często obserwuje się brunatną plamistość liści (30% doświadczeń), rzadziej natomiast – choroby podstawy źdźbła, rynchosporiozę, septoriozę plew i fuzariozę kłosów. Rdza żółta w większym nasileniu występuje tylko w niektórych latach, jednak na odmianach podatnych może przyczynić się do znacznej obniżki plonu. Małą odpornością na rdzę żółtą cechuje się odmiana Milewo. W porównaniu do innych gatunków pszenżyto jare dojrzewa najpóźniej. Cechuje się znaczną tolerancją na niskie pH gleby, dlatego może być uprawiane również na zakwaszonych glebach słabych, jednak różnice odmianowe w tej cesze są niewielkie. Mankamentem pszenżyta jarego jest znaczna skłonność do porostania ziarna w kłosie, dlatego zbiór należy przeprowadzać bezpośrednio po osiągnięciu pełnej dojrzałości.

W roku 2019 powierzchnia zakwalifikowanych plantacji nasiennych wynosiła prawie 1,9 tys. ha i była o ponad 500 ha mniejsza niż w roku poprzednim (dane PIORiN). Na rynku nasiennym największy udział miały odmiany Mamut, Mazur i Dublet (20-

24%). Z pozostałych odmian większą powierzchnię zajmował jeszcze Sopot (12%), natomiast udział innych odmian był niewielki, poniżej 6%.

Uwagi metodyczne

W roku 2020 na terenie województwa zachodniopomorskiego prowadzono w systemie PDO trzy doświadczenia z pszenżytem jarym, które zlokalizowano w ZDOO Białogard, ZDOO Rarwino oraz w Gospodarstwie Rolnym Kingi i Sławomira Bus w Prusimiu. Omawiane doświadczenia były prowadzone jako dwuczynnikowe, w dwóch powtórzeniach. Doświadczenia przeprowadzono w różnych warunkach glebowo – klimatycznych.

Celem badań było określenie wpływu pełnej ochrony przeciwko chorobom grzybowym na zdrowotność roślin i wysokość plonu ziarna odmian pszenżyta jarego. Doświadczenia założono według metodyki opracowanej przez COBORU w Słupi Wielkiej. Doboru odmian do doświadczeń dokonał Wojewódzki Zespół PDO biorąc pod uwagę przydatność odmian pszenżyta jarego do uprawy w województwie zachodniopomorskim.

Zabiegi różnicujące poziomy agrotechniki.

Lp.	Rodzaj zabiegu	Poziom agrotechniki	
		przeciętny a ₁	intensywny a ₂
1	Nawożenie azotowe (kg N/ha)	*	*
2	Opryskiwanie fungicydem w fazie: pełnia krzewienia początek kłoszenia		+
			+
3	Nawożenie dolistne preparatem wieloskładnikowym		+

Odmiany wzorcowe:

rok zbioru 2018: SOPOT, MAMUT, MAZUR

rok zbioru 2019: MAMUT, SOPOT, ODYS

rok zbioru 2020: IMPETUS, MAMUT, ODYS

Tabela 9. 1. Pszenżyto jare. Odmiany badane. Rok zbioru 2020.

Lp.	Odmiana	Rok wpisania do krajowego rejestru	Zachowujący/pełnomocnik
	1	2	3
1	Impetus	2020	DANKO Hodowla Roślin Sp. z o.o.; Choryń 27, 64-000 Kościan
2	Mamut	2016	DANKO Hodowla Roślin Sp. z o.o.; Choryń 27, 64-000 Kościan
3	Odys	2019	Hodowla Roślin Strzelce Sp. z o.o. Grupa IHAR, ul. Główna 20, 99-307 Strzelce
4	Milkaro	2007	Hodowla Roślin Strzelce Sp. z o.o. Grupa IHAR, ul. Główna 20, 99-307 Strzelce
5	Milewo	2008	Hodowla Roślin Strzelce Sp. z o.o. Grupa IHAR, ul. Główna 20, 99-307 Strzelce
6	Mazur	2014	DANKO Hodowla Roślin Sp. z o.o.; Choryń 27, 64-000 Kościan
7	Sopot	2015	DANKO Hodowla Roślin Sp. z o.o.; Choryń 27, 64-000 Kościan
8	Hugo	2018	Hodowla Roślin Strzelce Sp. z o.o. Grupa IHAR, ul. Główna 20, 99-307 Strzelce
9	Erwin	2019	Hodowla Roślin Strzelce Sp. z o.o. Grupa IHAR, ul. Główna 20, 99-307 Strzelce
10	Santos	2019	DANKO Hodowla Roślin Sp. z o.o.; Choryń 27, 64-000 Kościan
11	Gucio	2020	Hodowla Roślin Strzelce Sp. z o.o. Grupa IHAR, ul. Główna 20, 99-307 Strzelce

Tabela 9. 2. Pszenżyto jare. Warunki polowe doświadczeń. Rok zbioru 2020.

Miejscowość	Białogard		Rarwino		Prusim	
Powiat	Białogardzki		Kamieński		Łobeski	
Kompleks rolniczej przydatności gleby	4		5		5	
Klasa bonitacyjna gleby	III b		IV a		IV a	
Zasobność gleby w P ₂ O ₅ (mg/100g)	15,0		13,5		16,5	
Zasobność gleby w K ₂ O (mg/100g)	12,0		17,5		20,6	
Zasobność gleby w MgO (mg/100g)	3,0		2,2		5,2	
pH gleby (w KCL)	5,8		5,1		6,0	
Przedplon	Ziemniak		Ziemniak		Rzepak ozimy	
Obsada nasion (szt./m ²)	450		450		500	
Nawożenie mineralne (kg/ha)						
N (kg/ha) a ₁ /a ₂	95	135	120	120	148	148
P ₂ O ₅ (kg/ha)	70		60		80	
K ₂ O (kg/ha)	120		70		120	
Zaprawa nasienna	-		-		-	
Herbicyd	Gold 450EC 1l/ha		Granstar Ultra SX 50 48 g/ha Starane 333 EC 0,54 l/ha + Trend 90 EC 400 ml/ha		Mustang Fote 195 SE 0,8 l/ha Axial 50EC 0,6 l/ha	
Insektycyd	-		-		Inazuma 130WG 0,2 kg/ha	
Nawożenie dolistne	Yara Vita 2 l/ha		2 x Grinlist MAX 1 l/ha Fruktus 20-20-20 3kg/ha		AB Mikro 2 kg/ha	
Fungicyd						
- pierwszy zabieg	Falcon 460 EC 1 l/ha		Topsin M 500 S.C. 1,4 l/ha		Soligor 425 EC 0,8 kg/ha	
- drugi zabieg	-		-		-	
Regulator wzrostu	Cerone 460 SL 1 l/ha		-		-	

Tabela 9. 3. Pszenżyto jare. Wyniki ogólne doświadczeń. Rok zbioru 2020.

L.p.	Wyszczególnienie		a 1			a 2		
			Białogard	Rarwino	Prusim	Białogard	Rarwino	Prusim
			2	3	4	5	6	7
1	Siew	<i>data</i>	24.03	24.03	27.03	24.03	24.03	27.03
5	Termin kłoszenia	<i>data</i>	9.06	2.06	10.06	10.06	3.06	11.06
6	Termin dojrzałości woskowej	<i>data</i>	18.07	16.07	19.07	19.07	16.07	20.07
7	Zbiór	<i>data</i>	14.08	13.08	14.08	14.08	13.08	14.08
8	Wysokość roślin	<i>cm</i>	95	99	100	92	100	100
9	Wyleganie roślin w fazie dojrzałości mleczej	<i>9°</i>	9	9	9	9	9	9
10	Wyleganie roślin przed zbiorem	<i>9°</i>	8	9	7	8	9	8
11	MTZ	<i>g</i>	43,8	47,5	-	45,7	46,8	-
12	Plon ziarna przy 14% wilgotności	<i>dt/ha</i>	50,3	64,9	64,3	52,7	65,9	69,7

Tabela 9. 4. Pszenżyto jare. Plon ziarna odmian (dt/ha) . Rok zbioru 2020.

L.p.	Odmiana	a 1			a 2		
		Białogard	Rarwino	Prusim	Białogard	Rarwino	Prusim
		2	3	4	5	6	7
Wzorzec dt/ha		51,7	66,4	68,0	53,1	68,6	72,9
1	Impetus	52,3	66,6	68,4	46,2	69,3	72,7
2	Mamut	53,9	60,6	68,9	58,5	65,1	74,8
3	Odys	49,0	72,2	66,7	54,5	71,3	71,1
4	Milkaro	44,7	57,7	63,0	52,0	59,4	66,8
5	Milewo	50,5	41,1	62,2	51,3	42,3	66,5
6	Mazur	51,3	71,8	66,0	55,7	67,9	70,5
7	Sopot	48,8	59,5	59,4	55,2	63,4	68,0
8	Hugo	50,8	68,1	61,2	50,9	70,8	64,9
9	Erwin	49,3	67,6	66,5	54,6	65,5	74,6
10	Santos	50,7	72,5	58,1	48,6	76,7	63,0
11	Gucio	52,4	76,1	66,4	52,4	73,6	74,3
Liczba doświadczeń		3	3	3	3	3	3

Tabela 9.5. Pszenżyto jare. Plon ziarna odmian (dt/ha). Lata zbioru 2018– 2020.

L.p	Odmiana	a1					a2				
		2020	2019	2018	2019-2020	2018-2020	2020	2019	2018	2019-2020	2018-2020
		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Wzorzec w dt/ha		62,0	59,4	42,0	60,7	54,5	64,9	65,0	43,4	64,9	57,8
1	Impetus	62,4	-	-	-	-	62,7	-	-	-	-
2	Mamut	61,1	59,2	43,8	60,1	54,7	66,1	65,5	41,7	65,8	57,8
3	Odys	62,6	61,1	-	61,8	-	65,6	67,6	-	66,6	-
4	Milkaro	55,1	60,7	46,2	57,9	54,0	59,4	63,9	50,4	61,6	57,9
5	Milewo	51,3	61,8	47,6	56,5	53,6	53,4	65,6	46,1	59,5	55,0
6	Mazur	63,0	57,0	41,1	60,0	53,7	64,7	61,1	44,8	62,9	56,9
7	Sopot	55,9	57,9	41,7	56,9	51,8	62,2	61,9	43,7	62,0	55,9
8	Hugo	60,0	65,5	42,6	62,7	56,0	62,2	70,2	45,9	66,2	59,4
9	Erwin	61,1	56,5	-	58,8	-	64,9	60,5	-	62,7	-
10	Santos	60,4	55,7	-	58,0	-	62,8	61,4	-	62,1	-
11	Gucio	65,0	-	-	-	-	66,8	-	-	-	-
Liczba doświadczeń		3	3	3	6	9	3	3	3	6	9

Tabela 9. 6. Pszenżyto jare. Porażenie odmian przez ważniejsze choroby na poziomie agrotechnicznym – a₁. Lata zbioru 2018 -2020.

Lp.	Odmiana	Mączniak prawdziwy		Rdza brunatna		Septorioza liści		Rdza żółta	
		2020	2018-2020	2020	2018-2020	2020	2018-2020	2020	2018-2020
		2	3	4	5	6	7	8	9
Wzorzec		7,7	8,1	9	8,4	8,4	7,7	9	9
1	Impetus	8,0	-	9	-	8,5	-	9	-
2	Mamut	7,5	8,1	9	8,3	8,2	7,6	9	9
3	Odys	7,5	-	9	-	8,7	-	9	-
4	Milkaro	7,7	8,1	9	7,9	8,3	7,7	9	9
5	Milewo	8,2	8,3	9	8,3	8,8	7,5	9	9
6	Mazur	8,2	8,4	9	8,4	9,0	8,0	9	9
7	Sopot	6,5	7,4	9	8,3	8,7	7,4	9	9
8	Hugo	8,2	8,3	9	8,4	8,3	7,4	9	9
9	Erwin	7,7	-	9	-	9	-	9	-
10	Santos	7,8	-	9	-	9	-	9	-
11	Gucio	7,7	-	9	-	9	-	9	-
Liczba doświadczeń		3	9	3	9	3	9	3	9

- oceny w skali 9° (1° – ocena najslabsza; 9° – ocena najlepsza)

Tabela 9.7. Pszenżyto jare. Ważniejsze właściwości rolniczo-użytkowe odmian. Lata zbioru 2018-2020.

Lp.	Odmiana	Wysokość roślin (cm)				Masa 1000 ziaren (g)			
		a ₁		a ₂		a ₁		a ₂	
		2020	2018-2020	2020	2018-2020	2020	2018-2020	2020	2018-2020
		1	2	3	4	5	6	7	8
Wzorzec		94	86	94	85	43,3	43,8	43,5	44,5
1	Impetus	86	-	88	-	43,8	-	44,0	-
2	Mamut	94	85	93	84	43,0	44,3	43,1	44,7
3	Odys	102	-	101	-	43,0	-	43,4	-
4	Milkaro	109	98	110	97	47,9	46,1	47,9	46,4
5	Milewo	108	97	108	96	46,1	43,8	46,3	43,7
6	Mazur	102	89	102	89	48,7	46,3	48,5	47,0
7	Sopot	89	82	85	79	39,3	42,6	41,8	43,7
8	Hugo	106	91	101	89	48,7	46,6	49,6	48,1
9	Erwin	95	-	93	-	42,1	-	43,1	-
10	Santos	101	-	100	-	52,6	-	52,9	-
11	Gucio	86	-	87	-	46,8	-	47,0	-
Liczba doświadczeń		3	9	3	9	3	9	3	9

- oceny w skali 9° (1° – ocena najslabsza; 9° – ocena najlepsza)

Tabela 9. 7. Pszenżyto jare. Ważniejsze właściwości rolniczo-użytkowe odmian. Lata zbioru 2018-2020.

Lp.	Odmiana	Wyleganie w fazie dojrzałości młeczej				Wyleganie przed zbiorem			
		a ₁		a ₂		a ₁		a ₂	
		2020	2018-2020	2020	2018-2020	2020	2018-2020	2020	2018-2020
		1	2	3	4	5	6	7	8
Wzorzec		9	9	9	9	7,7	8,3	8,4	8,3
1	Impetus	9	-	9	-	7,5	-	8,7	-
2	Mamut	9	9	9	9	7,5	8,1	8,3	8,3
3	Odys	9	-	9	-	8,2	-	8,3	-
4	Milkaro	9	9	9	9	8,0	7,9	7,7	7,9
5	Milewo	9	9	9	9	8,2	8,1	8,0	8,1
6	Mazur	9	9	9	9	8,0	8,1	8,3	8,3
7	Sopot	9	9	9	9	8,3	8,3	8,3	8,3
8	Hugo	9	9	9	9	8,2	8,2	8,0	8,2
9	Erwin	9	-	9	-	8,2	-	8,3	-
10	Santos	9	-	9	-	8,3	-	8,3	-
1	Gucio	9	-	9	-	7,5	-	8,3	-
Liczba doświadczeń		3	9	3	9	3	9	2	9

- oceny w skali 9° (1° – ocena najslabsza; 9° – ocena najlepsza)

Charakterystyka odmian pszenżyta jarego wpisanych do Krajowego rejestru w roku 2020

Gucio

Odmiana pastewna.

Plenność dość dobra. Przyrost plonu przy uprawie na wysokim poziomie agrotechniki przeciętny.

Odporność na rdzę brunatną, rdzę żółtą i septoriozę liści – dość duża, na mączniaka prawdziwego, rynchosporiozę i brunatną plamistość liści – średnia, na septoriozę plew – dość mała. Rośliny niskie, o przeciętnej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia dość wczesny, dojrzewania średni.

Masa 1000 ziaren i wyrównanie ziarna przeciętne, gęstość ziarna w stanie zsypanym średnia. Odporność na porastanie w kłosie przeciętna, liczba opadania mała do bardzo małej. Zawartość białka średnia.

Tolerancja na zakwaszenie gleby przeciętna.

Impetus

Odmiana pastewna.

Plenność dobra. Przyrost plonu przy uprawie na wysokim poziomie agrotechniki przeciętny.

Odporność na mączniaka prawdziwego i rdzę żółtą – dość duża, na rdzę brunatną, rynchosporiozę, brunatną plamistość liści, septoriozę liści i septoriozę plew – średnia. Rośliny niskie, o dużej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni.

Masa 1000 ziaren i wyrównanie ziarna średnie, gęstość ziarna w stanie zsypanym dość mała. Odporność na porastanie w kłosie średnia, liczba opadania dość mała. Zawartość białka średnia.

Tolerancja na zakwaszenie gleby dość mała.